

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΣ ΕΚ ΒΕΡΟΙΑΣ — ΜΕΡΟΣ Β'¹

A. Ἡ ἐπὶ πεσσοειδοῦς λιθίνης ἐπιτυμβίου στήλης ἐκ Βεργίνης χαραχθεῖσα δίστιχος ἐπιγραφὴ (Πίν. I, α), δημοσιευθεῖσα ἐν BCH 1963 σ. 802 εἰκ. 12=REG 78 (1965) σ. 122 ἀρ. 232, δέον ὅπως ἀναγνωσθῇ ώς ἀκολούθως:

Κλησιθήρα Λυκόφρονος, Κλείτον δὲ γνωνί.

Τὸ ὄνομα ΚΛΗΣΙΘΗΡΑ μὴ καταλογογραφηθὲν ἐν τῇ Μακεδονικῇ Προσωπογραφίᾳ, εἶναι γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν (Bechtel σ. 209).

B. Ἡ ἐν Hesperia 13 (1944) σ. 29 ἀρ. 8 παρουσιασθεῖσα ἐπιγραφή, θεωρουμένη μέχρι πρό τινος ἀπολεσθεῖσα, ἐπανευρέθη προσφάτως (Πίν. I, β) εἰς τὸ οἰκόπεδον τοῦ συμβολαιογρύφου Ἀντ. Σαρρηκωστῆ, παρὰ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Βεροίας, ἔνθα τὸ πρῶτον εἶχεν ἵδει ταύτην ὁ ἐκδότης της J. M. R. Cormack. Κατωτέρω παραθέτομεν νέαν μεταγραφὴν τοῦ κειμένου, εἰς ἣν ἐπιφέρονται διορθώσεις τινὲς καὶ συμπληρώσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ κείμενον τῆς πρώτης δημοσιεύσεως:

... /φίλα τῷ
γλυκ/]ντάτ[φ
νιᾶ /ἀνδρὶ]Φιλοξέ-
νῳ ἐκ τ]ῶν ἐκεῖ[ι-
νον μν]είας
χά]λον.

G. Εἰς τὴν δοπισθίαν πλευρὰν τῆς ἐκ δύο τεμαχίων σήμερον ἀποτελουμένης μαρμαρίνης πλακὸς (ἀρ. κατ. M.B. 149) τῆς φερούσης τὴν ἐν BCH 79 (1955) σ. 274 εἰκ. 4=REG 69 (1956) σ. 137 ἀρ. 150 (πρβλ. καὶ Δ. Κανατσούλη, Μακεδονικὰ Μελετήματα, 1955, σ. 20 ὑποσ. 3) δημοσιευθεῖσαν ἐπιγραφήν, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τοιαύτη (Πίν. II, α), παλαιοτέρα χρονολογικῶς, ἡτις, πλὴν ἀπλῆς μνείας αὐτῆς, οὐδέποτε ἐδημοσιεύθη. Αὕτη ἐν μεταγραφῇ ἔχει ώς ἐξῆς:

1. Τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν AAA, τ. IV (1971), σ. 207-210.

.
Πετ]ρώνιον (φύλλον κισσοῦ) *Βάση]ον*
Πε]τρώνιος Ἐρμα]
ἢ δὲ ἔαντον (φύλλον κισσοῦ) *νί]όν.*

‘Ως ἐκ τῆς παρατιθεμένης φωτογραφίας καταφαίνεται, ἡ ἐν λόγῳ πλάξ
ἀπετέλει κατὰ τὴν πρώτην τουλάχιστον χρῆσιν αὐτῆς ἐπένδυσιν μᾶλλον ἡμι-
κυκλικοῦ ἐπιτυμβίου βάθρου ἢ πλευράν σαρκοφάγου, ώς ἐν BCH ἔ.ἄ. ἀνα-
φέρεται.

‘Η παρατηρουμένη διαφορὰ τῶν γραμμάτων δὲν ἐπιτρέπει ταύτισιν τοῦ
Πετρωνίου Βάσου τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς πρὸς τὸν ὄμώνυμόν του τῆς ἐν
BSA 39 (1938/9) σ. 97-98 ἀρ. 11=ΑΔ 24 (1969) Χρον. Β² πίν. 337a δημοσιευ-
θείσης ἑτέρας, διμοίως ἐκ Βεροίας.

Λεύκιός τις, Πετρώνιος Βάσος παραδίδεται καὶ εἰς ἐπιγραφὴν ἐξ Ἑδέσ-
σης (Μ. Δήμιτσα, ‘Η Μακεδονία κλπ. σ. 35 ἀρ. 3). Δι’ ἀμφοτέρους τοὺς ἀνω-
τέρω ὄρα Μακεδ. Προσωπ. ἀρ. 1147. ‘Η συμπλήρωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πα-
τρὸς εἰς Ἐρμαδίων (Μακ. Προσωπ. ἀρ. 1433) ἢ εἰς Ἐρμᾶς (Μακεδ. Προσ.
1782) εἶναι ἐξ ἕσου δυνατή.

Δ. Ἐκ τῶν τριῶν θραυσμάτων, δῶν τὸ ἐπιγραφικὸν κείμενον ἐδημοσιεύθη
ἐν BSA 41 (1940-45) σ. 107 ἀρ. 3, σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον Βεροίας σώζεται
μόνον τὸ Α, καὶ τοῦτο ἀποκεκρουμένον ἐν μέρει. ‘Η ἐπ’ αὐτοῦ ἐπιγραφὴ δέον
ὅπως ἀναγνωσθῇ ώς ἀκολούθως:

J Secun Jda (φύλλον κισσοῦ)
J ann (os)
Jθυγάτηρ Σε]κοῦνδα
JEA παρθένο[ς (;

δεδομένου ὅτι τὸ ΕΑ τοῦ τετάρτου στίχου εἶναι σαφές, μὴ ἐπιτρέπον τὴν ἐν
BSA ἔ.ἄ. προταθεῖσαν συμπλήρωσιν εἰς ..ζήσα /σα.

Ε. Ἡ ἐπὶ μαρμαρίνου κίονος πεντάστιχος ἐπιγραφὴ (Πίν. II, β), ἡ ὑπὸ¹
τοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου, ΑΔ 2 (1916) σ. 157-8 ἀριθμ. 17 τὸ πρῶτον παρουσιασθεῖ-
σα, δέον ὅπως ἀναγνωσθῇ δρθῶς ώς κάτωθι:

Σέξτος
Ἀντώνιος
Λοῦππος
καὶ Τορπιλία
ἢ γυνὴ [α]ντοῦ.

ΣΤ. Ἐν BCH 64-5 (1940-41) σ. 250 παρατίθεται ἐπιγραφὴ τις τοῦ 3ου μ.Χ.

αιῶνος κεχαραγμένη ἐπὶ ἀποτμήματος σαρκοφάγου, εὑρεθέντος ἐν Βεροίᾳ, ἥτις ἔχει ώς ἔξης:

Zωσί/μη Παννύχου θυγάτηρ/μνήμης χάριν.

Ἐν ΑΑ 57 (1942) σ. 173 παραδίδεται ἡ ἐκ Βεροίας ὁμοίως προέλευσις ἐπιγραφῆς τοῦ 2ου-3ου μ.Χ. αἱ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀποτμήματος προσθίας δψεως σαρκοφάγου, ἥτις ἀναγιγνώσκεται ώς ἀκολούθως:

—μη Παννύχου τῇ ιδίᾳ θυγατρὶ μνείας χάριν.

Τέλος, ὑπὸ τοῦ Ν. Κοτζιᾶ ἐν ΑΕ 1953-54 τ. Γ', σ. 171 εἰκ. 7 δημοσιεύεται ἐπιγραφὴ ἐπὶ θραύσματος προσθίας πλευρᾶς σαρκοφάγου (2ου ἢ 3ου μ.Χ. αἱ.) ἔχουσα ώς κάτωθι:

*[ΖΩΣΙΓΜΗ ΠΑΝΝΥΧΟΥ ΤΗ ΙΔΙΑ ΘΥ] Ζωσίμη Παννύχου τῇ ιδίᾳ θυ-
[ΓΑΤΡΙ ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ] γατρὶ μνείας χάριν.*

Καὶ αἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἐπιγραφαὶ παραδίδεται, ὅτι εὑρέθησαν πλησίον τῆς βορείας εἰσόδου τῆς πόλεως Βεροίας (θέσις Μουαρίφ), κατὰ τὴν διενέργειαν ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης ἀρχαίου νεκροταφείου τὸ θέρος τοῦ 1940 (ΑΑ ἔ.ἀ., σ. 172 κ.ἔ. = ΑΕ ἔ.ἀ., σ. 167).

Αἱ καταχωρηθεῖσαι ἐν BCH καὶ ΑΑ εἰδήσεις, δόφείλονται βεβαίως εἰς σχετικάς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀνακοινώσεις τοῦ τότε Ἐφόρου τῆς περιοχῆς Ν. Κοτζιᾶ, ὅστις ὅμως δι' ἄγνωστον αἰτίαν, οὐδεμιᾶς ποιεῖται μνείας τῶν ἐκθέσεων τούτων κατὰ τὴν μετὰ πάροδον δέκα τριῶν ἐτῶν δημοσίευσιν τοῦ ἀνασκαφικοῦ ὑλικοῦ. Ἐκ τοῦ δοθέντος τούτου καταφαίνεται μὲν ἡ πιστότης τῆς ἐν ΑΑ παρατεθείσης μεταγραφῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πηγήν της, παρατηρεῖται ὅμως ἐν ταῦτῃ καὶ ποιά τις ἀμέλεια ώς πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν σχετικῶν ἐκδοτικῶν σημείων /συμβόλων.

Τὸ ἔτος 1970 μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον Βεροίας (ἀρ. κατ. 312) προερχόμενον ἐκ τοῦ οἰκοπέδου Στ. Τσιράκογλου, τουτέστιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ χώρου, ἔνθα παραδίδεται ὅτι εὑρέθησαν καὶ αἱ προαναφερθεῖσαι ἐπιγραφαί, τμῆμα τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν (διαστ.: σωζ. μῆκος 1,33 μ. σωζ. ὕψος 0,55 μ.) ἀκοσμήτου σαρκοφάγου, ἐφ' οὗ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιγραφὴ (Πίν. III, a):

*(;) Ζωσίμα Παννύχου τῇ ιδίᾳ θυγατρὶ¹
μνή μης χάριν.*

Δοθέντος, ὅτι λογικῶς κρίνεται μᾶλλον ἀπίθανος ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χώρου καὶ δὴ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀνασκαφικὴν περίοδον, παράδοσις ἀνευρέσεως δύο διαφόρων μεταξύ των ἀποτμημάτων σαρκοφάγων, φερόντων τὴν αὐτὴν περίπου, ώς ἀδημοσιεύθη, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μάλιστα διατηρηθεῖσαν ἐπιγραφὴν, θεωροῦμεν τὸ εἰς τὸ Μουσεῖον Βεροίας νεοεισαχθὲν ἀπότμημα

ώς ταυτόσημον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ν. Κοτζιᾶ περιγραφόμενον, διατηροῦντες ἐπὶ προσθέτως καὶ πᾶσαν δυνατὴν ἀμφιβολίαν περὶ τὴν ταυτότητα τοῦ ἐν ΑΕ ἔ.ἄ., σ. 171 εἰκ. 7 ἀπεικονισθέντος, αἰνιγματικοῦ τὴν ἐπιγραφήν, ἀρχαίου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τὸ ἐν BSA XLI (1940-45) σ. 115-6 ὑπὸ τοῦ καθ. J. M. R. Cormack δημοσιευθὲν ἀπότμημα μαρμαρίνης σαρκοφάγου (Πίν. IV), τοῦ τύπου τῶν Guirlan-den-Sarkophage, ἀποκείμενον κατὰ τὸ ἔτος 1936 εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ Βεροίας, σήμερον δὲ εἰς τὸ τοπικὸν Μουσεῖον (ἀρ. κατ. M. B. 483), θὰ πρέπει ἀναντιρρήτως νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Delacoulonche, Mémoire σ. 46-7, εἴτα δὲ ὑπὸ τοῦ M. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία κλπ. σ. 62 ἀρ. 4 καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ὀδηγῷ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος 1919, τεῦχος 1ον, σ. 11 ἀναφερόμενον «ἀπόσπασμα κορινθιακοῦ διαζώματος». Ἡ ταύτισις θεωρεῖται βεβαία καθόσον αἱ λεπτομερεῖς μετρήσεις, τὰς ὁποίας παραθέτει ὁ γάλλος περιηγητής συμφωνοῦν ἀπολύτως πρὸς ἐκείνας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἔτι καὶ σήμερον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπότμημα, πολὺ δὲ περισσότερον ἡ περιγραφὴ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως.

Οὕτω, ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Delacoulonche καταμετρηθέντων τεσσάρων ἀρχαίων γλυπτῶν ἡ ἀναγλύφων ἐντὸς τῆς πόλεως Βεροίας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ταυτίζονται ἐπιτυχῶς, διασωθέντα τοῦ ἀφανισμοῦ, τρία, ἢτοι, ὁ κορμὸς τῆς Ἀφροδίτης (Δήμιτσα, ἔ.ἄ., σ. 61 ἀρ. 3), ὁ μαρμάρινος λέων (Δήμιτσα, ἔ.ἄ., σ. 61 ἀρ. 2) καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον ἀπότμημα.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἀνάγλυφον παράστασιν τοῦ τελευταίου τούτου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἔξῆς: Τόσον οἱ Delacoulonche καὶ Δήμιτσας, ὅσον καὶ ὁ Cormack ὄμιλοιν περὶ βουκρανίων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πρώτου, πτερωτοῦ δαίμονος, τοῦ δευτέρου ἀπλῶς δαίμονος, τοῦ τρίτου δέ, πιθανώτατα μαινάδος. Ἀληθὲς βεβαίως τυγχάνει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ παράστασις εἶναι ίκανῶς ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰ δύο ἄκρα αὐτῆς, οὐδαμοῦ δημος παρετηρήθησαν ἔστω καὶ τὰ ἐλάχιστα ἵχνη τὰ δικαιολογοῦντα τὴν ὑπαρξίν ποτε βουκρανίων.¹ Εξ ἄλλου ὥρισμέναι ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ σώματος τῆς κατεχούσης τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως μικρᾶς μορφῆς (Πίν. III, β), καθιστοῦν πρόδηλον τὸ ἄρρεν φύλον αὐτῆς. Καὶ εἰναι συνήθης ἡ ἀπεικόνισις ἐρωτιδέων (putti) μετὰ ἡ ἄνευ πτερῶν εἰς τὰς ἀλληγορικὰς παραστάσεις τὰς κοσμούσας σαρκοφάγους¹. Ὁ ἡμέτερος, ἴστάμενος ἀπτερος κατ' ἐνώπιον, ἐνδεδυμένος μόνον βραχυτάτην χλαμύδα, ὑποστηρίζει διὰ μὲν τῆς

I. R e g e r S t u v e r a s , Le putto dans l'art romain. Collection Latomus, Bruxelles 1969 (passim).

ἀριστερᾶς, ὑπὲρ τὸν ὄμονον, δρθογώνιον, ὡς φαίνεται, δίσκον ἐπὶ τοῦ ὅποίου ὑπάρχει κλάδος φοίνικος, σύμβολον/ἐπαθλον γενικῶς νίκης, ἐν προκειμένῳ δὲ ἐπὶ τοῦ θανάτου (ὅρα σχετ. F. Cumont, *Recherches* κλπ. 1942 (ἐπανεκδ. 1966), σ. 220 καὶ 481-83), διὰ δὲ τῆς πρὸς τὰ κάτω ἐκτεινομένης δεξιᾶς κρατεῖ βότρυν. Παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ ἐρωτιδέως κάθηται μικρὸν αἰλουροειδές, ὁμοιάζον πρὸς πάνθηρα.

Ι. ΙΙ. ΤΟΥΡΑΤΣΟΓΛΟΥ

RÉSUMÉ

Jean Touratoglou, Corrections des inscriptions de Veroia (Partie 2ème; cf. AAA IV (1971) p. 207-10 pour la 1ère Partie).

Un recent re-examen du texte de quelques inscriptions grecques du Musée local de Veroia (Macédoine), qui sont publiées à BCH 1963 p.802 (pl. I, a), Hesperia 13 (1944) p. 29 no 8 (pl. I, b) BSA 41 (1940-45) p. 107 no 3, A Delt. 2 (1916) p. 157-8 no 17 et à BCH 64-65 (1940-1) p. 250=AA 57 (1942) p. 173=Eph. 1953-54 vol. III, p. 171 (pl. III, a), permet une lecture plus exacte.

Enfin ils s'ajoutent des observations concernant l'interpretation d'un fragment relief d'un sarcophage du milieu du 2ème siècle A.C.

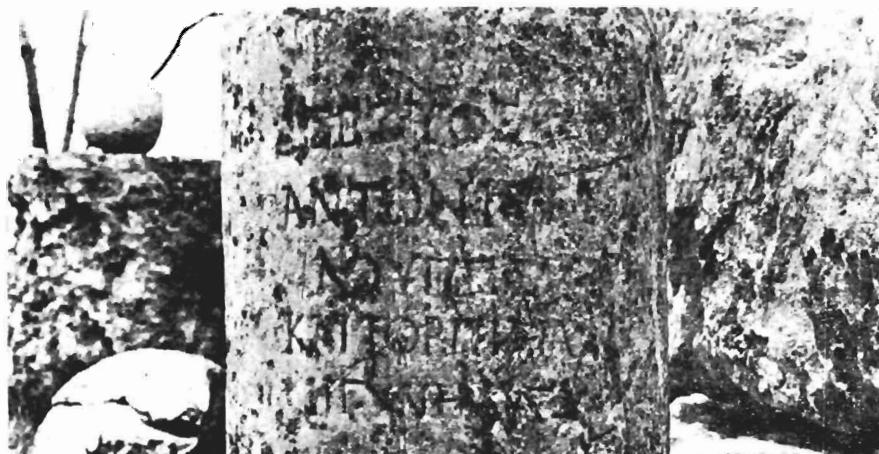
α. Μουσεῖον Βεροίας, Ἀριθ. κατ. 203

β. Μουσεῖον Βεροίας, Ἀριθ. κατ. 308

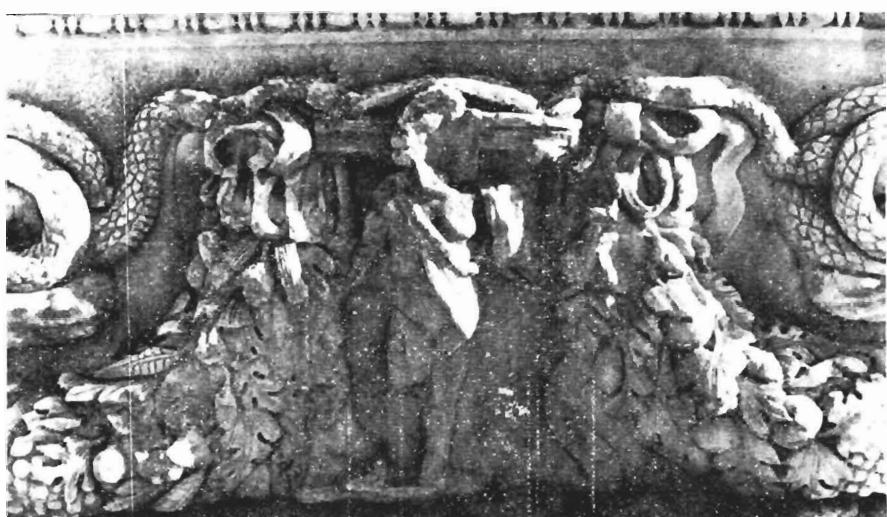
a. Μουσεῖον Βεροίας, Ἀριθ. κατ. 149 (β' ὕψις)

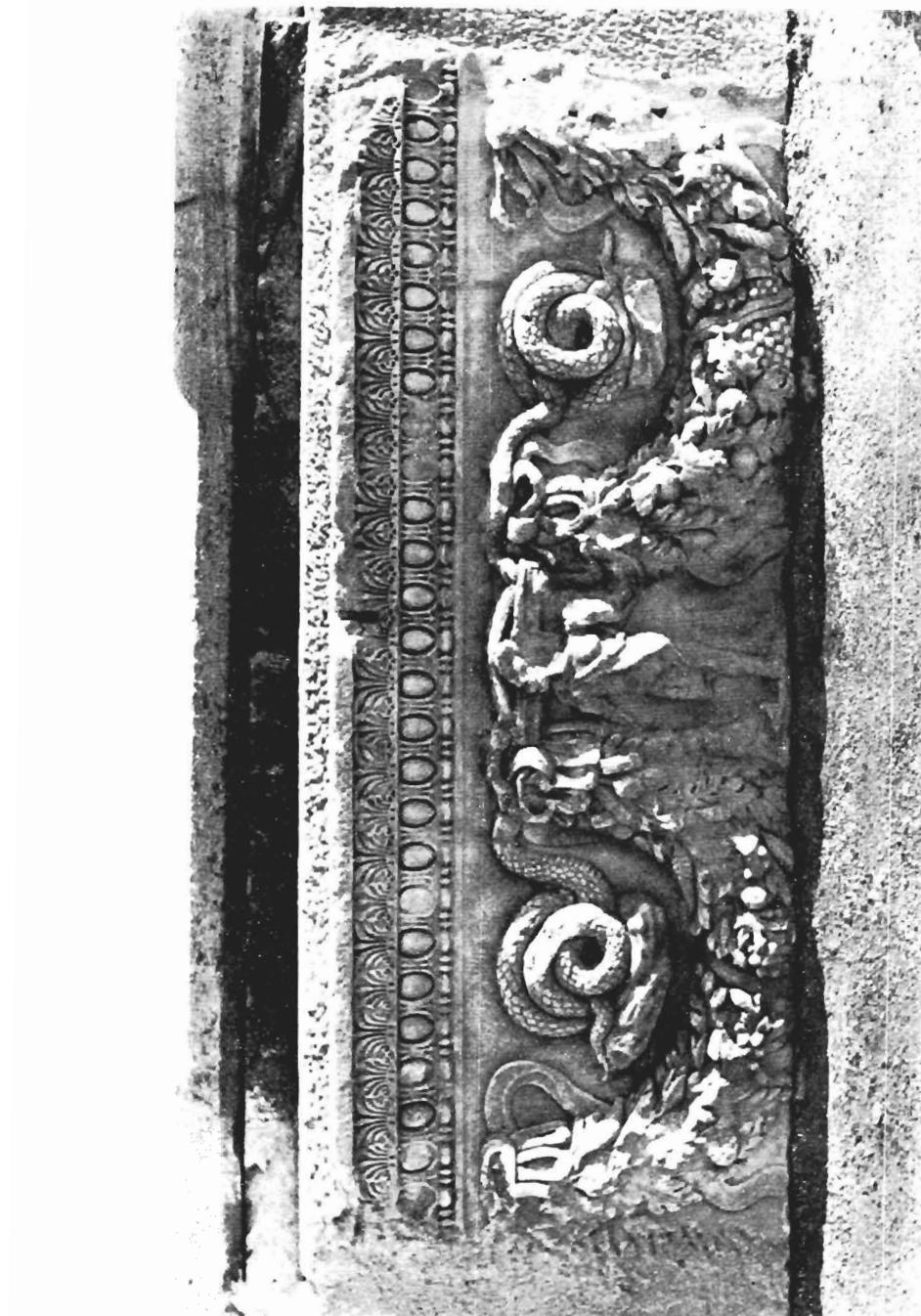
β. Μουσεῖον Βεροίας, Ἀριθ. κατ. 108

a. Μουσεῖον Βεροίας. Ἀριθ. κατ. 312

β. Μουσεῖον Βεροίας. Ἀριθ. κατ. 483 (λεπτομέρεια)

Μοναστήριον Βεζούιας. Αρχθ. κατ. 483